

2022

om

Nr 100 - 1/2022 - mai

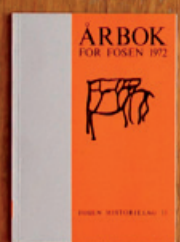
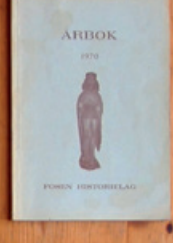
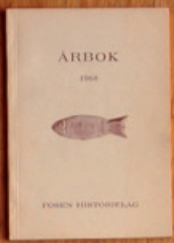
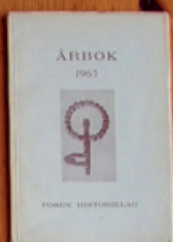
Gammelt

Utgitt av Fosen Historielag

**FOSEN
HISTORIELAG**

75 ÅR

Velkommen til
årsmøte og jubileumsmarkering
Lørdag 11. juni 2022 i Lysøysund

Velkommen til årsmøte og 75-årsjubileum

Vi inviterer til årsmøte og jubileumsmarkering i Fosen historielag

Ankeret Brygge, Lysøysundet

lørdag 11. juni 2022 kl 1130

- 1130 Oppmøte, registrering og velkomstmat.
- 1200 Velkommen
- 1203 Velkommen til Lysøysundet v/ Anne Nygård.
- 1220 Årsmøte
- 1350 «Strekk på fotan»-pause
- 1400 Smakebiter fra Fosen historie 2 v/ Johan G Foss
- 1430 Pause. Enkel servering
- 1500 Fosen historielag 75 år - en historisk vandring gjennom 75 år
- 1545 Nytt om Gammelt 50 år v/ Helge Bueng
- 1615 Vandring i industriområdet og kystkultursenteret Lysøysund
- 1700 Jubileumsmiddag
- 1800 Avreise til Nygården, der Kristian Nygård vokste opp.
Anne Nygård tar i mot oss.
Samlingen avsluttes etter besøket på Nygården.

Ankeret Brygge ligger nede ved sjøen i Lysøysund i tidligere Bjugn kommune.

Fra Rørvik ferjeleie er det 84 km først langs Fv 715 til Krinsvatnet, derfra Fv 710 til Bjugn og videre Fv 721 til Lysøysund.

Fra Brekstad ferjeleie er det 30 km langs Fv 710 til Bjugn, derfra Fv 721 til Lysøysund.

Husk å ta til høyre på Botngårdsstranda 800 m vest for Best bensinstasjon i Bjugn.

Fra Orkanger til Valset ferjeleie er 56 km - i følge NAF 56 minutters kjøretid.

Ferjeavgang lvalset 0800, 0900, 1000.

Ferjeavgang Flakk lørdag morgen 0800, 0900, 0930, 1000.

Årsmøteavgift er i år kr 300, som betales ved registrering. Det inkluderer årsmøtet og servering, kaffe og småmat ved adkomst, servering under vegs og jubileumsmiddag. Vi har bankterminal.

Årsmøtepengene kan også betales til lagets konto 4290 05 02758, eller VIPPS 120509.

Påmelding innen 30. mai 2022 til Eilert Bjørkvik, tlf 948 71 232.

e-post: eilerbj@online.no

NB: Vennligst gi beskjed hvis deltakere har spesielle matønsker på grunn av allergi

75 år med lokal historie

Det er gått 75 år siden en gruppe lokalhistorieinteresserte samlet seg i festsalen på Bondeheimen i Trondheim for å starte et lokalhistorielag.

Det må ha vært god stemning i møtesalen. Kristian Nygård «spirituelle og fengende tale om ymse ting om Fosen» la grunnlaget for en enstemmig «skiping» av Fosen historielag.

Det ble bestemt at det skulle holdes årsmøter annenhvært år. Etter votering ble medlemskontingenten satt til kr 5,-. Et mindretall mente tre kroner måtte være nok.

Det kom en fyldig årbok allerede til jul 1949, og det var en del møtevirksomhet i styret, men etter årbokutgivelsen i 1951 var det slutt.

En viktig årsak var nok at Kristian Nygård på det tidspunktet opptatt med andre ting. Blant annet fikk han finansiert og utgitt bokverket om amtskoler, fylkeskoler og folkehøgskoler i Norge, et verk i to bind med tilsammen 660 sider.

Kristians sterke engasjert for etableringen av en fast folkehøgskole på Fosen tok nok også tid. Resultatet ble Fosen Folkehøgskole i Rissa, som ble tatt i bruk i 1961. Kristian ble sykepermittert bare noen uker etter at skolen ble tatt i bruk. Det var tydeligvis ikke overskudd til å føre historielaget videre.

En høstdag 1964 var to unge studenter på vei nedover Statsing. Dahls gate i Trondheim etter endt studiedag på Lærerhøgskolen på Rosenborg. Tema var revitalisering av Fosen historielag. Før veiene deres skiltes på Buran, Kolbjørn skulle østo-

ver til Charlottenlund, mens Eilert gikk vestover til hybelen i Østersundsgate, var de enige å ta initiativ til å blåse liv i Fosen historielag. Det var siste gang Kolbjørn Aune og Eilert Bjørkvik gikk hver sin vei. Siden har de samarbeidet tett om innsamling og formidling av Fosens historie, selv om Eilert ble i Trondheim som arkivar i Statsarkivet, mens Kolbjørn reiste tilbake til Hemne, der han siden har arbeidet som bonde og historiker.

Kolbjørn og Eilert begynte planleggingen av reorganiseringsmøte, men da Kristian Nygård fikk nyss i at noe var på gang, aksjonerte han fort og kalte inn til reorganiseringsmøte i Handelsstandens hus i Trondheim 17. desember 1964.

Kristian ledet møtet, men nye folk overtok roret. 23-åringene Eilert og Kolbjørn overtok som henholdsvis formann og nestformann. Eilert har siden hatt sammenhengende rolle først som styreleder i 26 år, senere som møtende varamedlem til styret. Kasserer har Eilert vært siden 1965. Etter som årsmøtet 1964 ble holdt helt på slutten av året, ble en enige om at neste årsmøte skulle være i 1966, og at det i framtiden skulle være årsmøte hvert år.

Oppgavene de første årene var utgivelse av årbøkene og medlemsbladet. Kolbjørn og Eilert første årbok kom til jul 1965. Etter hvert skulle det bli 50 årbøker fra de to, et ikke mindre enn imponerende arbeid.

Fosens historielag er preget av kontinuitet. Eilert ble sittende som formann i 26 år, til Eivind Bremnes overtok i 1989. Han var formann i 2 år, før Leidulf Hafsmo over-

tok ordførerklubba i 1991. Den beholdt han til han ga den videre til Helge Bueng i 2003. I 2007 som Anne Nygård inn som leder. To år senere overtok Hilde Murvold, før Amy Lightfoot ble leder i 2012. Året etter var Hilde tilbake, men valgte å trekke seg og Johan G Foss overtok som leder. Siden har han hatt ledervervet.

Vi har også hatt stor stabilitet i jobben som kasserer. Eilert Bjørkvik overtok som kasserer i 1965, og har siden ført regnskapet for laget.

Da har det vært flere som har vært sekretærer. Laget har hatt sju sekretærer. Elleve medlemmer har vært redaktører av medlemsbladet vårt.

1972 er et merkeår i lagets historie. Nå ble det bestemt at bergmaleriene fra Almfjellet ved Gjølgavatnet, funnet i 1926, skulle være lagets logo. Årboka endret også form og omslaget fikk farger.

I 1979 skiftet medlemsblad til «Nytt om Gammelt». Målet med endringen var å skape en arena der alle kulturvernlagene i området kunne dele inormasjon om sin egen aktivitet.

Nå ble ikke dette den store suksessen. Utover 1980-tallet var kulturvern i vinden i hele Fosen. Nye anlegg ble etablert og utviklet. Både i Hitra, Rissa og Bjugn vokste nye museumsanlegg fram. I Råkvåg ble bryggerekka restaurert og rundt i Fosen vokste flere spennede prosjekt, inkludert Kystkultur dager i Lysøysund og på Hopsjøen på Hitra fram.

Mens politikerne var opptatt av å utvikle regionalt samarbeid, tydeligst synliggjort med samarbeidet Fosen regionråd, drev museumsfolket med hvert sitt hver for seg. Tanken om samarbeid, inkludert forslaget om etablering av organisasjonen «Musea i

Fosen» nådde ikke fram. Det gjorde heller ikke Fosen historielags tanke om å være felles kulturvernparaply i Fosen. Resultatet ble at Fosen historielag konsentrerte seg om sin egen aktivitet og prioriterte medlemsblad, årbok og årsmøter.

Planene om en egen «Fosens historie» tok form på 1990-tallet. Det ble valgt en komite og etter hvert engasjert 6 dyktige fagfolk innen arkeologi og historie. Resultatet ble «Fosens historie», som ble lansert på «Stokksundferja» ved Fosenkaia i Trondheim i juni 2005.

I styret var det diskusjon på om vi skulle satse på bare en bok - «Fra istid til 1730», eller om vi skulle ha ambisjon om en fortsettelse. Nå er bind 2 snart ferdig, med Johan G Foss som redaktør. Boka omhandler en spennende periode i vår egen historie, fra 1700 til 1860.

En tid ble det prøvd med fagseminar. I 2005 ble det arrangert et to-dagers seminar på Bjugn Bygdatur der Unionsoppløsningen i 1905 var tema. Hans Nielsen Hauge-seminaret på Kyrksæterøra ble et meget vellykket arrangement.

Vi har i dag 1020 medlemmer. De siste åra har det vært en nedgang i medlems-tallet. Det meste av dette er en «naturlig avgang». Men vi har ikke klart å fylle opp med unge krefter som viser engasjement. Dette åpner for diskusjoner om hva vi skal prioritere i framtida.

Hva skal så Fosen historielag arbeide med og prioritere framover? Vi som arbeider med Fosen-historia vet at ennå er mye uoppdaget. Så må vi helle rikke glemme vår egen nyere historie. Det er nok å ta tak i.....

Helge Bueng

Grunnleggeren

Da folk samlet seg til stiftelsesmøte for Fosen historielag i Trondheim 14. april 1947, var det gjort et grundig forarbeide av Kristian Nygård

Han konstanterte at det ikke hadde vært drevet noe organisert lokalhistoriearbeid i vårt område. Med stor entusiasme og gode samtalepartnere tok han initiativ til Fosen historielag, som i år feirer 75 år.

Kristian Nygård var født på Tiltrem i daværende Åfjord kommune 18. september 1895. Han vokste opp på gården Nygård mellom Tiltrem og Fagerenget der hans foreldre Martin Kirsten Nygård anla og bygde sin egen gård.

Som 16-åring begynte han som elev ved Fredly Ungdomsskole i Skaun. Året etter ble det et år som vaktmester ved skolen. Oppholdet på Fredly, basert på Gundvigs idéer, preget resten av livet til Kristian, Tre år senere tok han eksamen ved Levanger Lærerkole. Han sa først ja til lærerpost ved framholdsskolen i Nærøy, men vel heime i Tiltrum fikk han tilbud om å bli lærer ved Fredly Ungdomsskole, noe han måtte takket nei til. Nå ble det ikke noe framholdsskolekurs i Nærøy, og Kristian dro til Fredly, der han var lærer til han og familien i 1925 flyttet til Åfjord, der han var lærer først i den eldste skolebygningen i Åfjord, Monstadmoen skole.

Da ny skole på Åset stod ferdig året etter, flyttet familien inn i den nye eneboligen i klokkegården på Åset, der skoleanlegget i Åfjord sentrum ligger idag. Tomta var utskilt fra prestegården. Her var det også fjøs og litt jord, nok til å fø to kyr.

I 1931 takket han ja til stillingen som leder for fylkesskolestyrer for den flyttbare

Kristian Nygård brukte ofte alpelue.

fylkesskolen i Sør-Trøndelag. Fra starten 1876 til 1906 ambulerte skolen rundt i fylket, ofte med to år på hvert sted. Fra 1906 fikk Fosen en egen amtsskole, som også flyttet skolested annet hvert år. I tillegg til styrenen var det tilsatt en andrelærer og ei handarbeidslærerinne.

Det ambulerende skoletilbudet, som i perioden 1876 - 1951 ga over 3400 ungdommer i fylket et ekstra skoleår, for mange eneste utdanning utover folkeskolen.

Kristian startet sin lærergjerning i den flyttbare amtsskolen i 1931. Skolestedet var da Bjugn. Skolen holdt til i baptistmenighetens lokaler «Eben-Ezer». Kristian gikk alvorlig inn for oppgaven. Han

Fagerenget skole ved Lysøysund i Jøssund, bygd av Åfjord kommune i 1888.

Foto: Joakim brevold. Br 00 224©Brevoldsamlingen

følte et ekstra ansvar for ungdommene fra andre grender som bodde privat i bygda, også om kveldene. Han ble derfor oppfattet som streng, men han fikk likevel et godt forhold til elevene.

Kristian må ha vært en god formidler. Det fortelles at han trollbandt elevene med fortellinger om blant annet kongesagaene. Det var nok i denne ånden han noen år senere trollbandt en helt forsamling på stiftelsesmøtet til Fosen Historielag.

Neste skolested for amtskolen var Roan, så to år på Ørlandet. Deretter var «skolen hans Kristian» til Stadsbygd, Hitra Stoksund, Osen og så til Jøssund, der Fagerenget ble skolested. Nå tok idéen hans om et historielag for Fosen form.

Kristian gjorde forarbeidet til stiftingen av laget. Han tilskrev alle 23 herredene i Fosen fogderi, og fikk trykt en artikkel med tittelen «Skal Fosen får sitt historielag?» Han laget også utkast til lover.

Kristian hadde gode samtalepartnere i Gundrun og Arne Olden i Fagerenget, der Arne var lærer. Arne ble jo også referent under «skipingsmøtet».

14. april 1947 samlet historienteresserte foseringer seg til et møte i festsalen i Bondeheimen i Trondheim, der målet var å stifte et regionalt historielag.

I følge møtereferatet hadde da 56 medlemmer tegnet seg, men en forventet at medlemstallet ville stige fort.

Det var her Kristian holdt sin «spirituelle og fengende tale». Ettersom var stiftingen av laget hovedsak. Kristians forslag gikk igjennom uten merknader med unntak av et punkt. Noen mente at Kristians forslag til medlemskontingent på kr 5,- var for høy, og foreslo kr 3,-, men over 82 % av de som stemte støttet Kristians forslag om kr 5,- som kontingent.

I årene fram til 1940 fulgte familien med Kristian til de stedene amtskolen

ble holdt, men i 1940 valgte familien på flytte til Trondheim, og Kristian ble pendler. Huset de bygde ved Lerkendal ble kort tid etter revet for å gi plass til den nye jernbanelinja. Det ble så som så med kompensasjon, og familien bodde nå flere steder rundt i Trondheim, mens Kristian ble pendler.

I 1952 ble amtskolen lagt til Rissa. Det ble siste «stoppested» for amtskolen.

Skolen fikk fort navnet «Fosen folkehøgskole». Byggingen av skolen ble vedtatt i fylkestinget i 1958. Skolen ble tatt i bruk i 1961. Dessverre fikk Kristian bare noen uker som lærer ved skolen, før han ble sykepermintert. Han kom aldri tilbake som lærer i den skolemodellen som han brant for hele livet. Han titulerte seg nå som «skolestyrar h.v.» (skulestyrar har vore).

Han fikk ei aktiv pensjonisttid, der han blant annet realiserte sin store boksamling. Arbeidet med Fosen historielag hadde kommet litt i bakgrunnen, med den følge at det ikke ble holdt noen årsmøter etter 1951. Det var nok andre saker om optok

Kristian mer, blant annet hans store verk «Fra Amts skole til folkehøgskole», et verk i to bind med tilsammen 660 sider og utviklinegn av amtskoler, fylkesskoler og folkehøgskoler i Norge.

Da de ungene studentene Eilert Bjørkvik og Kolbjørn Aune tok initiativ til å gjenopp live Fosen historielag, tok Kristian initiativ til et reorganiseringmøte i Handelstandenshus i Trondheim. Møtet ble holdt 17. desember 1964. Han ledet møtet, men yngre krefter overtok ledervervet i laget.

Kristian døde 11. juni 1971. I folkehøgskolestyrer Ingvald Røset sine minneord står det: «Både elevar, med lærerar og vener elles som han fekk gjennom mange år på «vandring i Fosenbygdene med skolen sin, vil minnes Kristian Nygård med vørnad og takksemnd».

Kilder til artikkelen er blant annet Sturla Leth-Olsens artikkel i Årboka for 2007 og Anne Nygårds artikkel i Nytt om Gamelt i 2007.

Helge Bueng

Fosen Folkehøgskole malt av Magne Sandøy i 1970. Utlånt fra Fosen Folkehøgskole.

Skipingsmøte 14. april 1946

God stemning og mye entusiasme må ha preget møtet i festsalen i Bondeheimen i Trondheim mandag 14. april 1947 da folk fra hele Fosen amt var samlet til stifting av Fosen historielag. Hele referatet vitner om iver etter å komme igang med inn-samling av vår eget folks historie.

Vi gjengir referatet i sin helhet:

«År 1947, den 14. april vart det hald skipingsmøte for Fosen historielag i Festsalen i Bondeheimen i Trondheim. Møteleiar var skulestyrar Kristian Nygåard.

Møtet tok til med «Millom bakkar og berg». Skuletyrar Nygård, som har vori «primus motor» for å få til dette møtet, åpna med eit spirituell og fengande tale om ymse ting frå Fosen, og reiste spørsmål om kor mykje vi fosningar veit om gjeve forfedre som har levd sitt liv i Fosen, og som har vori med og spela ei heller stor rolle i utviklinga og saga til folket og landet vårt. Livet deira var ikkje alltid ein dans på roser diverre. den magre jordgrun og det bårande havet skapte slit, sorg og sakk., men óg heilstøypte karakterar som braut seg fram gjennom vanskar og oppgåver. Her levde i sanning eit rikt og mangeslunge folkeliv. her er rike kjeder å ause av for dei som vil granska .

Det er for å kaste ljøs over fedrene våre, og spreia kunnskap om folkesetnade og levemåte i Fosen at Fosen historielag skal skipast. Det er ikkje det sterke sargasus som brusar over Fosen, men det er får etter eit slitan folk og vi vil gjerne gylla dei litt. Vi vil gjerne granska Fosen-folket sitt religiøse liv - både i heidensk og kristen tid - kunnskap om våre fedres

politiske liv vil vi oggjærne ha, og mange andre grunnar vart nemnde for at tida no er inne til å gå igang med Fosen historielag.

Folk nordanom oss og sønnanom oss har alt kome godt igang med sitt granskararbeid. Vi i Fosen ligg som eit «historisk tomrom», og det er mest som skam. I dag tek vi til å reisa oss, og vi vil fylla tomrommet.

Talaren hausta fagnad fra møtelyden. Det var så sunge et vers av «Jeg vil verge mitt land».

Nygård gjorde deretter greie for det forbuande arbeidet han hadde jhatt med omsyn til dette skipingsmøte. Han var glad over å måla velvilje for dette arbeidet mellom utsendingane fra bygdene. Alt nå er det innskrevet 56 medlemmer, og dette talet vil sikkert auka munaleg om ikkje lenge.

Nygård kom så inn på den namneforma vi helst skulle nytte. Det var 3 alternativ å velje mellom: Fosen, Fosna eller Fosn historielag. Det vart veteke å kalla laget Fosen historielag.

Nygård hadde på førehand arbeidd med og fått til et framlegg til lover for Fosen historielag. Dette var prenta og møtedeltakarane fikk kvart sitt eksemplar av dette. Framlegget vart vedteke, og det

var noko ordskitte om ymse ting. Noko nytt som førte til tilbrigde av dei einskilte paragrafane kom ikkje fram med unatak for paragraf 4. Der vart det vedteke med 39 mot 7 røyster å ha årspengane på kr 5,- slik at framlegget var i paragraf 4. Dei 7 røysta for kr 3,-.

Lovframlegget som no var detaljgjennomgått vart så samrøystes vedteke å bruka som lover for Fosen historielag inntil vidare.

Valg:

Bj Opland frå Jøssund kom med framlegg om å velja skulestyrar Nygård til formann for historielaget. Dette vart med stor fagning godteke av møtelyden. Den første formannen i Fosen historielag vart såleis skulestyrar Kristian Nygård.

Styremlemmer:

Per Moe, Hemne, p.t. Strinda

Bjarne Opland, Jøssund

Einar Berg, Ørland

Hans Nordskag, Nord-Frøya

Varamenn:

Sokneprest Reism, Hitra

Einar Jensen, Stjørna

Ulrikke Hammer. Sør-Frøya

Ettersynsmenn:

Kristian Hellem, Trondheim

Hjalmar Salthammer, Strinda

Varamenn:

Paul Sørдал, Strinda

Politibetjent Udseth, Trondheim

Etter ei halvtimes matkvild, fekk vi høyre tale av prof. dr. Arne bergsgård

Lærar Einar Berg, Ørland, vartoppmoda om å seia fram bygdesongen sin om Yrjar.

Deretter vart ordet gitt til konservator Pettersen, som holdt eit interessant fordrag om den forhistoriske tida i Fosen.

Ein song til slutt første vers av fedrelandssangen.

Møtet slutt

Arne L Olden - Harold Foshaug.

Kristian Nygård.

Bjarne Opland.

Hans Grønskag.

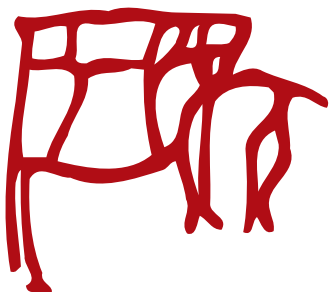
Per J. Mo.

Einar Berg.

Styret for Fosen historielag 1947 - Faximile fra Årsskift for Fosen 1947.

Logoen vår i 50 år

Fosen historielags logo siden 1972.

I 1926 fant geologen Thorolf Vogt en figur i fjellsiden av Almfjelet nord for Gjølgevatnet i Bjugn. Arkeolog og konservator Theodor Petersen undersøkte feltet samme år. Med seg på turen hadde han journalist Henry Røsoch fra avisa Nidaros. Røsoch skrev en lang og dramatisk beretning, som dekket det meste av forsiden på avisen 13. oktober 1926.

Figuren gjengir en bergtegning fra steinalderen fra Gjøljavatnet i Bjugn.

Dette er veidekunst, fangstmannens bergkunst, trolig fra yngre steinalder. Figuren er malt på berget – med maling som har overlevd i fire-fem tusen år!

Det er flere teorier om hva dette er. Figuren synes å bestå av to figurer, et stort dyr og et menneske som holder tak i dyret. Det merkelige er at både dyret og mennesket er uten hode.

Professor Kalle Sognes ved NTNU, forfatter av kapitlet om bronse- og jernalder i Fosens historie 1, nå professor emeritus, den som har studert fortidens bergkunst i Midt-Norge mest inngående.

Theodor Petersen studerer figurene i Alm-fjellet i 1926. Foto fra Vitenskapsmuseet.

Kalle Sognes har en annen forklaring: Hovedfiguren, som forestiller et hjortedyr, er ufullstendig. Hodet mangler, trolig på grunn av sprekk og vannsig nedover berget. Sannsynligvis er dyret en elg, et vanligste dyremotivet i bergkunsten fra steinalderen i Trøndelag. Det kan oppfattes som to figurer; en «elg» og et menneske med utstrakte armer.

Men når jeg nå ser nærmere på fotografier og avtegninger av figurene, kommer jeg til en annen konklusjon, skriver Sognes. Jeg har de siste par årene rekonstruert og analysert dyrefigurene i Trøndelag på en annen måte enn det som har vært gjort tidligere. Nettverket inne i dyre-kroppen er uvanlig på våre kanter, men tar vi det bort, finner vi at dyret ble tegnet etter et mønster som var vanlig i Norge i steinalderen.

I dag er vel den alminnelige oppfatningen at bergmaleriene ble laget i yngre steinalder, men strengt tatt har vi ingen sikre dateringer.

Fosen historielag har hatt denne tegningen som sin logoen sia 1972.

60 årbøker

Kristian Nygård var veldig opptatt av at det ennå i 1947 ikke var noe organisert lokalhistorielarbeid i Fosen. Derfor innledes det første årsskriftet med «Vi er glade for at det lukkast å få ut eit årsskrift alt for 1947» Det var hele 20 artikler med innslag fra de fleste kommunene den gang. Det skulle komme to årbøker til, så ble det bom stopp.

I 1965 overtok Eilert Bjørkvik og Kolbjørn Aune som redaktører for årboka. Grunnidéen om solid formidlingom Fosens historie stod fast. Så kom sju årbøker i samme ånd som de tre første.

1972 stod i fargenes tegn. «Synda er komen til jorda, men vi vil ikkje ha ho i fargar», sa Einar Førde fra Stortingets talestol i en oppheita debatt om innføring av fargefjernsyn i Norge. Flertallet ville imidlertid ha livet i farger. Den første fargesendingen fra NRK ble kong Olavs nyttårstale i 1971. Prøvesendingen startet umiddelbart. Erik Håkers dramatiske fall i storlålåm i OL i Sapporo ble sendt i farger.

Fosen Historielag fulgte opp med ny fargeprofil og med ny logoo på årbøkene. Endringene ble godt mottatt av både medlemmene og avisomtalen

er som kom. Det skulle bli 15 utgaver med lik profil.

1987 kom et nytt løft for årboka. Nå kom boka med stive permer, en betydelig oppgradering av publikasjonen, men ennå var innholdet sort/hvitt. Det første fargebildet i innholdet finner vi i 1991.

Fra 2012 endret boka igjen format. Hilde Murvold Borgfjord kom inn i som bilderedaktør. Styret synes idéen om breiere boksider for å trykke større bilder i boka var god. Slik har det vært siden.

2014 kom den hittil mest omfangsrike årboka, samtidig som Eilert og Kolbjørn takket for seg som årbokredaktører etter å ha redigert 50 utgaver av årboka.

I 2015 overtok Per Ole Solli vært redaktør sammen med Kenneth Kiplesund. Fra 2017 har Svein Henrik Pedersen vært medredaktør.

Det er gitt ut 60 årganger av «Årbok for Fosen». Det er tilsammen 877 artikler, og hele bokserien fyller 72 cm hyllemeter i bokhylla. Kristian Nygårds bestilling er etterkommet. Men det stopper ikke der - det kjæm meir...

Helge Bueng

Skattekista vår har fått en nøkkel

Fosen historielag har så langt gitt ut 60 årbøker. Denne skattekista inneholder totalt 877 artikler fordelt i årgangene 1947-1949 og 1965-2021, - et fantastisk «historisk bibliotek» som omhandler de fleste emner, tidsperioder og steder i Fosen.

På nyåret nå i 2022 ble en milepæl nådd, - arbeidet med et register over alle de nesten 900 årbokartiklene ble ferdigstilt. Dette artikkel-/emnerregisteret er bygd opp slik at for hver årbokartikkel er følgende registrert med emneord forfatter, tittel, årbok og side, emne, kommune og fremtredende personer. Det kan være registrert flere emner for en artikkel. Når det gjelder område eller sted en artikkel er knyttet til eller omhandler, så er kommunenavnet registrert (med kommuneinndeling som før 2020). Alle Fosen-kommunene er oppført når artikkelen omhandler Fosen som enhet.

Artikkelregisteret (nøkkelen til skattekista) er lagt ut på historielagets hjemmeside i to versjoner (PDF-filer), den ene sortert kronologisk (årbokvis etter årstall) og den andre alfabetisk etter forfatter. Her kan du boltre deg i «artikkelbanken» ved å bla opp og ned, og ikke minst gjøre fritekst søk. Er du f.eks. interessert i matstell så vil du ved

et raskt søk få tilslag på 25 artikler som omhandler dette emne. Et annet eksempel; bruker du Bjugn som søkeord vil du få 121 tilslag på artikler som omhandler Bjugn eller områder/steder i Bjugn.

Noen enkle tips om søking i artikkelregisteret:

Søkemulighetene er avhengig av hvilken programvare som benyttes. Ved bruk av pc er det normal Microsoft Explorer som benyttes som nettleser. Når du har lastet opp artikkelregisteret, og skrevet søkeordet i søkefeltet, kan du ved å klikke på pilene til høyre for søkeordet bla deg fram (og tilbake) til neste treff i registeret. Den beste søkemethoden gjøres slik: Klikk med pekeren på kikkerten til venstre for søkefeltet, og du får opp et søkefelt (search) til høyre på skjermbildet.

Skriver du inn et søkeord og klikker på søk (search) nedenfor, får du opp en oversikt med alle treff i registeret (og antall treff). Ved å klikke på hvert treff, får du fram aktuell artikkel.

Artikkel-/emnerregisteret finnes også som excel-fil, som kan oversendes ved henvendelse til historielaget.

John Ola Selbekk.

100 medlemsblad - web & facebook

«Nytt fra Fosen historielag», kom med første utgave i 1966.

Det skulle komme 13 utgaver før redaktørene Eilert Bjørkvik og Svein Bertil Sæther endret navnet «Nytt om gammelt» i desember 1979.

Målet med navneendringen å gjøre bladet til et felles forum for kulturvernarbeidet i Fosen. Derfor finner vi rundt 1979 flere oppordringer om å sende inn stoff i håp om at «Nytt om Gammelt» skulle bli et skrift for alt kulturvernarbeidet på Fosen.

Så ville utviklingen det annerledes. På denne tiden ble flere lokale historielag og museum stiftet og utviklet, og hver og en fikk nok med seg selv.

«Nytt om Gammelt» er nå primært et blad for medlemmer, men også en brosjyre som prøver å vekke interesse for arbeidet vårt hos andre. Bladet har hatt 11 redaktører. Med unntak av 4 utgaver i 2007/09 har Helge Bueng redigert bladet de siste 20 årene. Medlemsblad og årbok utfyller hverandre. «Nytt om gammelt» plukker saker fra hele området og presenterer disse i kortversjon, mens årboka er arenaen for større og grundigere artikler.

Internett og smart-telefon har forandret verden. Facebook, som ble lansert i 2006, har i dag over 2 milliarder aktive brukere i verden. Nesten fire millioner nordmenn kan søke opp Fosen historielags aktiv facebook-konto der vi kan «legge ut» informasjon.

Vi har også en egen web-side, med plass for mer utfyllende informasjon.

Facebook-sida vår redigeres av Ernst R Øy-angen, mens Johan G Foss har ansvar for web-siden. De redigerer og kvalitetssikrer det som «legges ut».

Utfordringen for de sosiale mediane uten redaksjoner er dokumentasjon. Hva er sant? «Fake news» er blitt et begrep, skal vi stole på det som formidles?

«Ryktet om min død er betydelig overdrevet», sa Mark Twain i 1896 da fikk høre at at skulle være alvorlig syk og avgått ved døden. Det samme kan sies om god dokumentert historieformidling uansett media.

Vi som arbeider i Fosen historielag er svært opptatt av å være så korrekt som mulig. Vårt mål har vært - for forblir - å formidle dokumentert kunnskap om vår egen historie.

Helge Bueng

Bøker utgitt av Fosen historielag

Audun Dybdahl
Reins kloster
Heftet A5 80 sider

Arnfinn Aune, Eilert Bjørkvik, Svein B Sæther
Gammeltida på Hitra
Heftet A4 94 sider

Astrid Nesheim
Setre i Åfjorden
Stivbind A5 80 sider

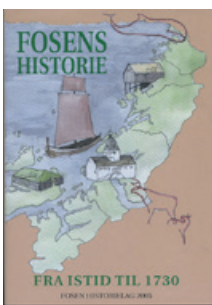
Bjørn Aksdal
Fosentonar med noter
Heftet 21 x 20 cm
152 sider

Ingolf Dahl
Seks år og småbåtfisker
Heftet A5 80 sider

Atle Grimstad
I Utkanten
Heftet A5 125 sider

Kolbjørn Aune (red.)
Fosens historie 1
Stivbind 18 x 24 cm
439 sider

Bernt Gjelvold
Aud Schei Lilleengen
Da jeg var liten
Stivbind A4 70 sider

Tommy Rodal
Doktorbåten
Stivbind 17 x 22 cm
157 sider

Enestående boktilbud

1. Ca 5 kilo årbøker for **200 kroner** fritt tilsendt. Oppgi hvilke årganger som ønskes.
2. Fosens historie bind 1. **200 kroner** fritt tilsendt.
3. Fosentonar, Seks år og småbåtfisker, I utkanten og Reins kloster, kirkelig gods kompleks og verdslig len **200 kroner** fritt tilsendt.
4. Doktorbåten for **200 kroner** fritt tilsendt.

Tillitsvalgte i Fosen historielag

Ledere

Kristian Nygård, Tr	1947 - 1949
Eilert Bjørkvik, Tr	1964 - 1989
Eivind Bremnes, Ør	1989 - 1991
Leidulf Hafsmo, Tr	1991 - 2004
Helge Bueng, Åf	2004 - 2007
Anne Elisabeth Nygård, Ly	2007 - 2009
Hilde Murvold Borgfjord, St	2009 - 2011
	2013
Amy Lightfoot, Hi	2012
Johan G Foss, Fr	2014 ->

Nestledere

Bjarne Opland, Va	1947-1949
Lars Nesmo, Ste	1964-1967
Sverre Utseth, Trh	1967-
Svein Bertil Sæther, Hitra	197x - 1973
Kolbjørn Aune, Ky	1973 -
Ingrid Gangås	-2004-2005
Guttorm Reppe	2007 -2010-
Dan Ågren	2011 -
Ellen Aanes Draagen	2014 - 2015

Sekretærer

Einar Berg, Op	1947-1949
Kolbjørn Aune, Ky	1964-1973
Svein Bertil Sæther, Hi	1973-1980
Inge Rian, Sn	1980-1986
Sturla Leth-Olsen	-1990-
Helge Bueng	2002-2004, 2009->
Hilde Murvold Borgfjord	2004-2005 2008

Kasserere

Per J Mo, Moholtan	1947 - 1948
Kristian Nygård	1948 -
Ole Grønskag, Sistranda	1964-1965
Eilert Bjørkvik, Rissa	1965->

Styremedlemmer

Hans Grønskag, Sistranda	1947 - 1949
Jon Lenes, Hemne	1949
Ottar Solbue, Bre	1964-
Sverre Utseth, Trondheim	1965 - 1971
Lars Nesmo, Ste	1967 - 1976
Astrid Nesheim, Åfjord	1976 - 1984
Inge Rian	1980- 1985
Sigurd Brattgjerd, Tr	1985 - 1990
Johan G Foss	1986 - 1992
Kolbjørn Aune	1989 - 2005
Sturla Leth-Olsen	1987 - 2003
Johan G Foss	1991 - 1992
Amy Lightfoot	1991 - 1992
Georg Hermansen	1992
Per Ole Sollie	1992 - 2001
Idar Klungervik	2002 - 2003
Jan Even Lian	2005 - 2007
Ingrid Gangås	2001 - 2005
Leidulf Hafsmo	2004 - 2005
Guttorm Reppe	2005 - 2009-
Bjørn Nilsen	2008 - 2014
Hilde Murvold Borgfjord	2004 - 2010-
Guttorm Reppe	2005 - 2010
Helge Bueng	2003 - 2004 2007 ->
Dan Ågren	2009 - 2012
Ernst Robert Øyangen	2015 - 2018

Varmedlemmer

Clara Baadsnes, Trondheim	1949
Paul Sørdal, Strinda	1949
Einar E Dyrendahl, Rissa	1949
Sverre Utseth, Trondheim	1964 - 1965
Olaug Hovde, Brekstad	1964 -
Margidon Herfjord, Sto	1964 - 197x
Anton Melkvik, Trh	1966 - 196x

John Bakken, Br 196x-
 Asbjørn Strand, Hes 196x - 197x
 Trygve Eian, Roan 197x - 1979
 Olav Skarsvåg, Frøya 1972 - 1974
 Johan G Foss, Sv 1974-
 Sigurd Brattgjerd, Tr 1980 - 1985
 Johan Nerdal, Roan 1985 -
 Alfhild Hofstad 1989 -
 Gerd Moe 1989 -
 Åse Aastum 1991 -
 Harald Bueng 1997 - 1999-
 Eilert Bjørkvik 1989->
 Andreas Myran 2001 - 2003
 Lars Kristian Brevik 2004 - 2005
 Tom Skare 2003 - 2004
 Johan Rein 2005 - 2006

Leidulf Hafsmo 2008 - 2009
 Leidulf Hafsmo 2005 - 2012
 Vigdis Hoff Høøen 2011 - 2015
 Jostein Selnes
 Bernt Jørgen Stranden 2015 - 2018

Revisorer

Hj Salthammer, Strinda 1949
 Chr Hellem, Trondheim 1949
 Carl Kr Hamberg, Trh 1964 -
 Tor Stallvik, Trondheim 1964 -
 Arthur Valen
 Sigurd Brattgjerd
 Einar Strand 1989 -
 Arne Forfod 1993 -
 Magnus B Småvik 2003 - 2016
 Per Husby 201x-

Vararevisorer

Sverre Utseth, Trondheim 1949
 Odd Waade, Trondheim 1949
 Arne Sørli, Hemne 1964 -
 Arthur Valen, Trondheim 1964 -
 Magnus B Småvik 1989 -

Hans Ulrik Hammer -2003-2016-
 Sturla Leth-Olsen

Valgkomité

Lars Kåre Hunnes 1985
 Astrid Nesheim 1985-
 Anne Brit Berg 1985
 Dan Ågren 1986-
 Gerd Moe 1986-
 Leidulf Hafsmo 1989
 Jan Even Lian 1989 - 1990
 Ottar Solbue 1989 - 1991
 Amy Lightfoot 1990 - 1992
 Gunvor Kimo 1991-1993
 Erna Hovde 1992 - 1994
 John Nilssen
 Per Husby, Rissa 2014 - 2015)
 Hans Ulrik Hammer, Frøya 2014 - 2016
 Per Aastum, Snillfjord 2015 - 2021

Ombudsmenn

Agdenes: Omfred Valset 1947-1949
 Marit Meier Valset 1964-
 Bjugn: Arnljot Kothe-Næss 1947-1949
 Trygve Eikset 1966
 Chr Skogen 1966
 Fillan: Andr. Akseth 1947-1949
 -
 Heim: Asbjørn Vaagan 1964 -
 Hemne: Jon Lenes 1947 - 949
 Arne Sørli 1964 -
 Hitra: Edvin Rein 1947 - 1948
 Sigurd Aamodt 1964 -
 Jøssund: Arne L Olden 1947 - 1949
 Martin J Rømen 1964 -
 Kvenvær: Elias H Burøy 1947 - 1949
 Martin Skaaren 1964
 Lensvik: Rikard Utnes 1947 - 1949
 John Landrø 1964 -
 Nes: Kjell Wigdahl 1947 - 1949
 Klara Breitæg 1964 -

Nord-Frøya: Th Morch	1947 - 1949	Kenneth Kiplesund	2015 - 2016
Petter Gjelsest	1964 -	Svein Henrik Pedersen	2017 ->
Osen: Lars Nesmo	1947 -	Bilderedaktør:	
Per Vingsand	1964 -	Hilde Murvold Borgfjord	2012
Kolbjørn Mårvik	1964 -		
Rissa: Sverre Nøst	1947 - 1949	Redaktør «Nytt om Gammelt»	
Einar Dyrendahl	1964 -	Eilert Bjørkvik	1966 - 1982
Roan: Anton Nilssen	1947 - 1949,		1986 - 1991
	1964 -	Kolbjørn Aune	1966 - 1976
Sandstad: Ruth Ratchje	1947 - 1949	Svein Bertil Sæther	1977 - 1979
Asbjørn Strand	1964 -	Inge Rian	1980 - 1982
Snillfjord: Arne Heggvik	1947 - 1949,	Karin Alstad Hoem	1982 - 1985
	1964 -	Sigurd Bratgjerd	1986 - 1988
Stadsbygd: Markus Gløtten	1947 - 1949	Per Ole Solli	1992 - 1995
Petter Foss	1964 -	Jostein Selnes	1995 - 2000
Stjørna: Einar Jensen	1947 - 1949		2002
Hans Bromstad	1947 - 1949	Gudrun A Vollan Schei	2000 - 2001
		Anne Nygård	2007 - 2009
		Helge Bueng	2002 - 2007
			2009 ->
Årbokredaktører			
Kristian Nygård m fl	1949 - 1951		
Kolbjørn Aune	1965 - 2014		
Ellert Bjørkvik	1965 - 2014		
Per Ole Solli	2015 ->		

Med forbehold om mulige feil.

Herred / kommuner Fosen Historielag

1947

Osen
Roan
Stoksund
Åfjord
Jøssund
Nes
Bjugn
Ørland
Stjørna
Rissa
Stadsbygd
Lensvik

Agdenes
Heim
Vinje
Hemne
Snillfjord
Kvenvær
Sandstad
Fillan
Hitra
Nord-Frøya
Sør-Frøya

1964

Osen
Roan
Åfjord
Bjugn
Ørland
Rissa
Agdenes
Hemne
Snillfjord
Hitra
Frøya

2022

Osen
Åfjord
Ørland
Indre Fosen
Orkland (deler)
Heim
Hitra
Frøya

Fosen bildearkiv

Et søk på emneordet «Lysøysund» ga dette treffet på BJFB 3110 av Lysøysundet 1911 - 1915.

Bjugn Bygdatunlag og fotograf Dan Ågren starta på 1980-tallet innsamling av gamlebilder. Fosen historielag kom fort inn som samarbeidspartner. Sammen etablerte de i 1982 Fosen bildearkiv.

Dan Ågren stod for det fototekniske arbeidet, og gjorde et banebrytende arbeid. Innsamling og registrering var et viktig arbeid, men aktiviteten avtok, etter som Dan etter hvert fikk annet arbeid og fikk mindre tid til bevaringsarbeidet.

Samlingen nærmer seg 10 000 registrerte objekt. Den ble opprinnelig katalogisert i datidens museumsstandard Win-Regimus. og med kontaktkopiering. Arbeidet foregikk på Bjugn Bygdatun, men uten fast bemanning gikk arbeidet «i dvale».

Ny datateknologi har forandret arbeidet med fotobevaring totalt. Digitalisering av bildene ble den nye arbeidsmetoden.

I 2014 tok derfor Bjugn Bygdatun kontakt med Fotoavdelinga på Sverresborg, Fosen historielag og Museet Kystens Arv om å få digitalisert samlinga. Kystens Arv søkte om midler fra Norsk kulturråd til arbeidet og fikk 100.000 kr. Samme år bevilget ga Fosen historielag 100.000 kr til prosjektet.

Digitalisering (avfotografering) av reponegativene ble gjennomført. Dino Makridis, leder av bevaringsavdelinga på Sverresborg, og André Sæther Berger gjorde arbeidet.

I dag er Fosen bildearkiv et fellesprosjekt mellom Bjugn Bygdatun, Kystens Arv og Sverresborg. Hilde Murvold Borgfjord arbeider med å legge samlingen inn i det nye databasen www.digitalt.museum.no

Spørsmål om samlingen rettes til Bjugn Bygdatunlag, tlf 72 52 89 56.

«Lat oss ikkje forfedrane gløyma»

Iveren etter å komme igang og starte innsamlingen av lokal historie i Fosen da Fosen historielag ble reorganisert i 1964. Et av medlemmene i det første styret, Sverre Utseth var en av dem. Sverre fra fra Sandstad, men arbeidet som politi i Trondheim. Her er hans artikkel i andre nummeret av «Nytt fra Fosen historielag» :

Når vi reiser rundt i Fosen-distriktet, er mangt borte av det vi var vant til å se bare for noe få år siden. De små låge husa har måttet vike plassen for større og mer moderne husbankhus. Og når vi kommer inn i husa finner vi store stuer på 30 - 40 kvadratmeter, kanskje enda større. Pinnestolene, sengebenken og det blankskurte klaffebordet er erstattet av moderne salong- og spisestue-møbler. Den bratte stigen opp til loftet er borte, nå er det blitt svingtrapp. Og vannklosettet har overtatt funksjonen som huset med hjarte på døra hadde. I kjøkkenet er det elektrisk komfyr kommet i staden for vedkomfyren, kjøleskapet gjør spiskammeret overflødig, og fryseboksen er fylt. Der stabburet ennå står, finner en ikke noe oppbevart der lenger.

Ute på gårdsplassen står traktor og grave-maskin. Den liflige lyden av brynet mot ljåen høres ikke lenger, sjølbindaren og skurtreskeren sparer på de menneskelige kreftene. Sigden og den onde ryggen er det bare de gamle som husker. Maskiner setter og tar opp poteter, så heller ikke det arbeidet røyner på veikryggen. For oss som er gamle nok til å hugse tregreipet, er forandringen eventyrlig. De gamle velkjente gårdsreiskapene er hengt bort, kanskje forsvunnet for alltid.

Er det noen av den yngre generasjon som kan ro? Åfjordsbåtene, som var så kjenti

i båtstøene, ser vi ikke lenger, og det er lengesiden de siste råseglea var åselangs kysten. Fyring og seksring er avløst av motorbåter på 23 - 30 fot. Og den gamle ærens båten, færingen, har som sin stedfortreder fått en liten tverrrskotting med påhengsmotor. Den er ikke en slik fryd for øyet som en velstelt færing med to par årer, men sikkert langt mer i pakt med vår motoriserte tid. Er det noen som huske skinnstakken, skinnhatten og de lange sjøstøvlene av lær, de som en kunne dra heilt opp i skrittet? Neppe. Det er lenge siden skinnhyret ble avløst av oljehyret. De såkalte gode, gamle dager er ugjenkallelig forbi. Vi er havnet i atomalderen.

Alt går så hurtig, det går også fort å glømme. Generasjoner av unge og middelaldrende har vel alt glømt det meste, men ennå finnes det sikkert mange kvinner og menn som minnes de gamle reiskapene. Vi har sikkert mye å berge av den kulturen som nødvendigvis måtte forsvinne.

Fosen historielag sender med dette meldingsbladet ut en forespørsel til medlemmer og andre fosninger om emner fra flere områder, og det gjelder emner som er i ferd med å gå over i historien. Flere spørsmål vil bli sendt ut etter hvert. Jeg håper at alle som veit noe, besvarer spørsmålene.

Sverre Utseth

Kystkulturdagene

Første helga august er det igjen klart for kystkultur dager i Lysøysund. Dette er blitt et viktig møtested med markeds plass, tradisjoner og kulturaktiviteter.

Det hele startet da danske Mogens Juul Rasmussen og hans hustru Dordi som kom til Lysøysundet i 1985. De tok initiativ til veteranbåteilasen «Gammeldansk og spekesild».

Det utviklet seg fort til en større markering av kystkultur. Et ekstra løft ble det med Forbundet Kysten landsstevne i 1990.

Bygda med 700 innbyggere og et aktivt foreningsliv har tatt vare denne tradisjonen. Sjøveien er fylt med markedsboder med handverk- og informasjonsboder. Tradisjon er også den populære gidstjenesta på søndag formiddag og veteranparaden på ettermiddagen.

To nestorer innen kystkulturen i Fosen, Hans Borgfjord og Petter Selhjestedad i god passiar etter et godt måltid med potedesbaill på Kystkulturdagen i 2015. Foto: Helge Bueng.

Etter en coronapause er det igjen kystkultur dager med markedsboder og aktiviteter lørdag og søndag. I år blir det fokus på lokalmat, det lokalmatprodusenter fra hele Fosen kommer med produktene sine i tillegg til oss som maktedsfører kultur, håndverk og tradisjoner.

Fosen historielag har, som de siste åra, egen markedsbod. Vel møtt 5. - 7. august.

Helge Bueng

Sikringskost & ukemeny 1939

Årets årsmøtested, Lysøysundet er et samfunn tuftet på ressursene i havet. Fisk og sild var en viktig del av kostholdet. Tidlig på 1900-tallet var det mye fokus på godt og riktig kosthold. En av de viktigste aktørene her var Maren Henriette Caroline Schönberg Erken, (1866- 1953).

Hun gjorde et banebrytende arbeid for husstellsaken i Norge. Sammen med datteren Lillemor ga hun i perioden 1935-1939 årlig ut en kjøkkenalmanakk med oppskrifter og menyforslag.

Mens legen Carl Schiøtz, medlem av Folkeforbundets ernæringskomité, skrev om nye ernærings teorier, sto Henriette for oppskriftene.

Her er Lillemor og Henriettes forslag til ukemeny i 1939:

- Søndag: Kjøttkaker, grønne erter, poteter Multer og melk.
- Mandag: Sildegryn. Fattige riddere.
- Tirsdag: Neslesuppe. Fiskegrateng med hvit saus. Poteter.
- Onsdag: Fiskesuppe med røtter og poteter. Blodpannekake.
- Torsdag: Makaronivelling. Stekt tørrfisk. Rå revne gulrøtter og poteter.
- Fredag: Kalvefrikassé med røtter, poteter Tilslørte bondepiker.
- Lørdag: Saftsuppe, salt sild, rødbeter, bakte poteter. Lapper.

Kilde: Stor Norske Leksikon

En pandemi- historie fra 1810

Den 23. april 1810 fortalte stadsbygdpresten Hans Nicolai Rønne i brev til stiftamtmann Angell om epidemien som herjet i prestegjeldet og om de foranstaltninger han hadde tatt. Her er teksten justert til dagens språkdrakt (Trondheim stift og amt Fk: Brev fra geistlige). EB

Til tross for all min engstelige omhu for å holde koppeepidemien fra mitt prestegjeld, så har den likevel nylig innsneket seg, og på gårdene Landrø og Ysland i Lensvik kastet 7 barn og 1 voksen på det smertelige sykeleie. Over 200 barn er i vinter vaksinert av meg og har gjennomgått vaksinene, men med god grunn tror jeg at det ennå er et større tall tilbake som er utsatt for smitten.

Jeg anmelder dette for det høye amt slik at de nødvendige forholdsregler snarest mulig kan bli tatt, især da jeg i morgen reiser til Bjørnør, hvorfra jeg ikke returnerer før den 3. mai. Likeså skulle jeg underdanigst be om å få tilsendt 3 a 4 hundre blanketter til vaksinasjonsattester. Så snart jeg kommer hjem skal jeg med all anstrengelse fortsette vaksinasjonen.

underdanigst H N Rønne

Stadsbygd prestegård den 28. april 1810.

Arkivdykk ved Eilert Bjørkvik

50-årsminne for ett-øringen

For første gang i Fosen historielags historie åpnet kassereren for et «pengeløst» årsmøte med nyinnkjøpt bankterminal.

Samtidig er det jo 50 år siden ett-øringen ble tatt ut av sirkulasjon.

Dagens pengesystem med kroner og øre avløste systemet med skilling i årene 1874 - 1876. Det nye systemet med 1 krone lik 100 øre var mye enklere enn det gamle systemet, der en daler var lik 120 skilling.

Ved overgangen ble i 1875 en daler satt til 4 kroner, hvilket betød at en skilling var verdt 3 1/2 øre.

Vi fikk 1-, 2-, 5-, 10-, 25- og 50-øringer og kronestykkene. Som en følge av prisstigningen forsvant småmyntene etter hvert.

1- og 2-øremyntene ble tatt ut av sirkulasjon i 1972, mens 5- og 25-øremyntene ble tatt ut av sirkulasjon i 1982.

Siste 10-øre ble preget i 1991. Den ble tatt ut av sirkulasjon i 1993.

Den siste øremynten - 50-øringen - ble tatt ut av sirkulasjon 1. mai 2012.

Samtidig kom det nye mynter som erstattet pengesedler. I 1963 ble 5-krone-seddelen byttet ut med 5-krone-mynten.

Den siste blå ti-kroningen med Fritjof Nansen på framsiden ble tatt ut av sirkulasjon 13. juli 1999 og erstattet av 10-kronemynten, som kom i sirkulasjon 15. september 1995.

Året før - 1. november 1994 - kom 20-kronemynten i sirkulasjon.

I 1977 ble Bank-kort introdusert som betalingsmiddel. De første minibankene der vi kunne ta ut penger ble tatt i bruk i 1978. I dag er pengerfor de fleste erstattet av et plastkort og noen tall på en telefon, kalt VIPPS:

Tettbebyggelser i Fosen 1825

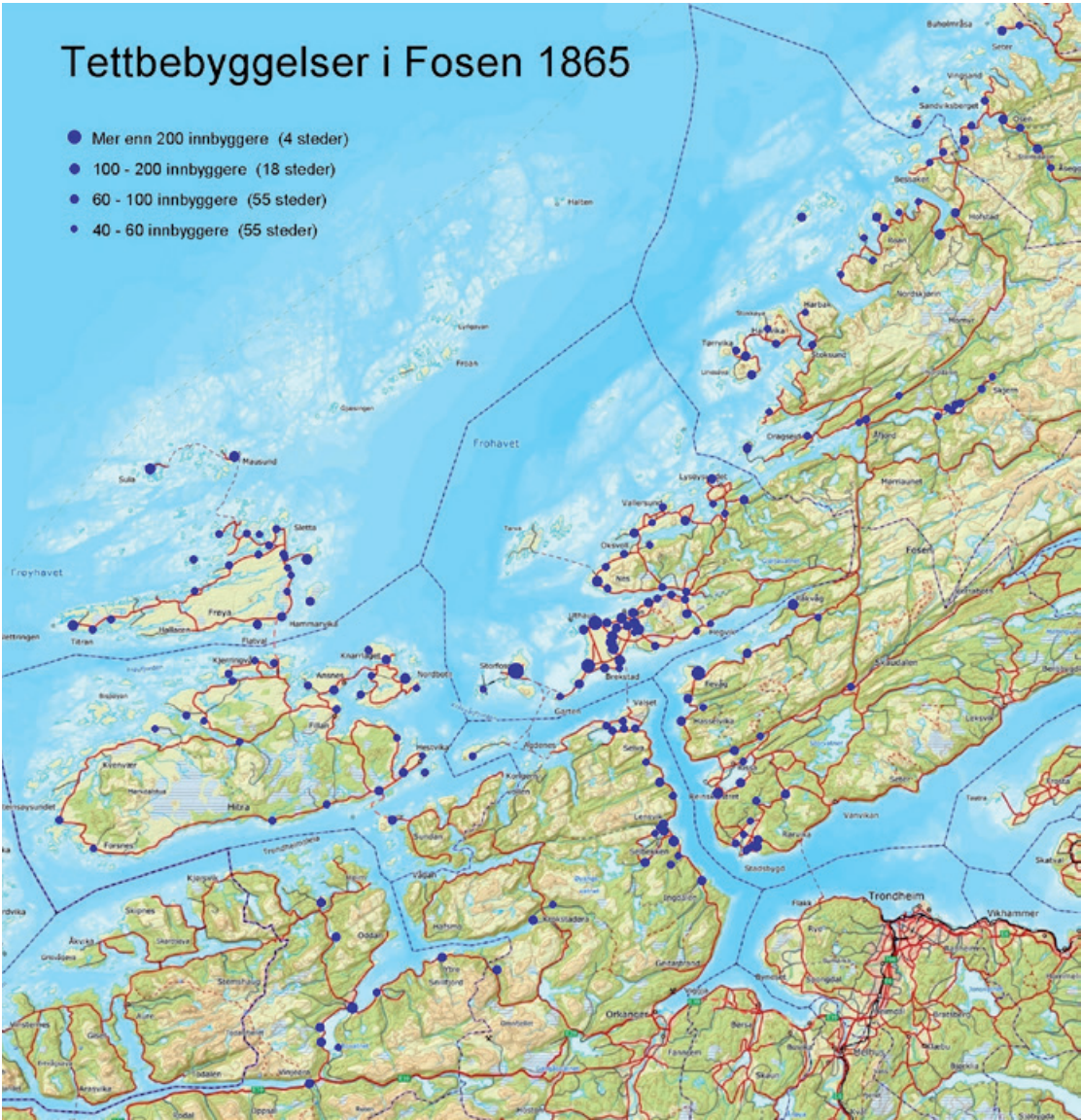
- 100 innbyggere eller mer
- 80 - 100
- 60 - 80
- 40 - 60

Tettbebyggelser med ca 40 innbyggjarar eller meir i Fosen i 1825. Folketalet i Fosen var da 18.200.
Kart utarbeidet av Johan G. Foss

Tettbebyggelser i Fosen 1865

- Mer enn 200 innbyggere (4 steder)
- 100 - 200 innbyggere (18 steder)
- 60 - 100 innbyggere (55 steder)
- 40 - 60 innbyggere (55 steder)

Tettbebyggelser med ca 40 innbyggere eller meir i Fosen i 1865. Folketalet i Fosen var da 31.747 sjeler.
Kart utarbeidet av Johan G. Foss

Segner i Fosen

Arbeidet med dette bokprosjektet, som vart påemna for fleire år sia, nærmar seg endeleg slutten. Dette gjeld både manus og illustrasjonar. Teiknaren Nina Kiær Ulfsdatter har nyleg begynt, og kan ikkje lastast for at prosjektet har vorte for-sinka. Om boka blir ferdig tidsnok til å trykkast før jul, er enno for dristig å seie sikkert. Men her presenterer vi ei av segnene i boka og illustrasjonen som hører til.

Kolbjørn Aune

Fanden prøvde å tømme Berfjorden for sjø, men lyktes ikke. Illustrasjon av Nina Kiær Ulfsdatter.

Presten og svarteboka

Ein gong var det ein prest i Roan som hadde svarteboka. Presten sa til kona si at denne boka med dei svarte permane på, måtte ho ikkje lesa i, for det var farleg. Prestefrua tok til å grunne på kva som stod i denne boka, og ein dag presten var borte, tok ho fram svarteboka og tok til å lesa. Ho hadde ikkje lese langt før ho kom til den staden der ho løyste fanden. Og straks stod han framfor pre-

stefrua og baud seg til teneste. Prestefrua var snartenkt og bad han ausa opp Berfjorden (en bred fjord sør i Roan). Det låg ei jekt forankra nede på Prestvika. Den reiv fanden dekket av og brukte jekta til ausekar. Men det hjelte ikkje kva fanden auste, for Berfjorden var like full.

Da presten kom heim, var han snar til å lesa fanden tilbake dit han hørte heime. Presten sa til frua at dette måtte ho ikkje gjera meir.

Men ein dag presten var borte igjen, tok ho på nytt til å lesa i svarteboka, og snart kom fanden og baud seg til teneste. Prestefrua stod ikkje i beita no heller. Det bles landvind i Roan denne dagen, og prestefrua tok ei dundyne, skar ho sund og tømte duna ut gjennom vindauget. Så bad ho fanden om å sanko duna saman.

Da gjorde presten det rettaste han kunne gjera, han brente svarteboka.

Etter den tid har ingen prest i Roan hatt svarteboka, og ikkje har fanden synt seg meir heller.

Segna er oppskreven av Kristian Lothe og trykt første gongen i Årbok for Bjørnør 1988.

Fanden prøvar å samle dun i landvind - slik Nina har teikna og tenkt seg situasjonen.
Illustrasjon av Nina Kiær Ulfsdatter, som er engasjert til å illustrere boka «Segner i Fosen».

Fandens fødselsdag

I følge norsk og dansk tradisjonen har 11. juni betegnelsen «fandens fødselsdag». Nå nøyer ikke fanden seg med en fødselsdag i året. 11. desember har samme navnet.

I 1656 ble det bestemt at de to datoene skulle være termindager for renter og avdrag. Første kjente omtale av datoen som «fandens fødselsdag» er fra 1888. I følge folketroen var det lite vits i å dra ut på

fiske denne dagen. Det var bare berggylt, fjesing eller knurr som beit på.

Opphavet til ordet «fanden» er uklart, men vi finner «fanden er løs» i Johannes åpenbaring, «fandens oldemor» er kjent i tysk fra 1480 og «male fanden på veggen», et uttrykk for å se alfor svart på ting, er brukt av blant andre Martin Luther

Kilde: Store Norske Leksikon/Wikipedia

Sildolje-fabrikken i Lysøysundet

Jakta Elida, som Petter Jakobsen kjøpte en part av i 1904, og hvor han i 1910 startet den første sildoljefabrikken i Lysøysund. Illustrasjon fra boka om Lysøysund Sildolje & Kraftfôrfabrik, utgitt 1954.

«Jøssund har idag den størst fiskeribedriften på Fosen, og ikke minst på grunn av fabrikken står Jøssund herred idag gjeldfri og med en befolkning hvis gjennomsnittsinntekt er bedre enn i alle de andre 22 Fosen-kommunene». Slik innledes jubileumboka om Lysøysund Sildolje & Kraftfôrfabrik, utgitt i 1954 i da grunnleggeren Petter Jakobsen var 80 år.

Petter var født i Olden i Jøssund i 1874. Allerede som 17-åring ble Petter med far sin på fiske. Han hadde garnbruk i Halten.

I 1904 fikk Petter kjøpe en tredjeparts eierdel av jekta «Elida», som senere skulle spille en viktig rolle i etableringen av industrieventyret i Lysøysund.

Det hele startet i 1909. Det var gode sildeår, og Petter Jakobsen gjorde det bra med det ble mye frakting av sild. Det ble flere turer nordover for å kjøpe sild.

Den gang ble silda saltet og lagt i tønner. Petter gikk nordover flere turer og kjøpte sild. Den gang ble silda salet. Småsilda gikk som vanlig over bord. Denne gangen hadde Jakobsen kjøpt et sildesteng på 92 mål (tilsvarende 138 hektoliter). Av dette ble det saltet bare 30 tønner. To tredjedeler av fangsten ble kastet over bord fordi silda var så små at folk ikke ville ha den. Kunne dette ressursen foredles?

Nå var ikke Petter Jakobsen den første som fikk denne idéen. I 1791 at den første «fabrikken» etablert på Devlegård på Lade. Rundt 1900 kom det flere fabrikker langs kysten. Men Jakobsen hadde bestemt seg - han ville satse i Lysøysundet.

Fabrikken i 1953.

«Elida» ble nå bygd om til en «sildolje-fabrikk», med utstyr til å presse feitet ut av silda. Jakta ble nå ikke seilbar, så en måtte finne havn. Det naturlige valget ble Lysøysund. Det ble fort behov for lager og anlegg på land. Etableringen av indutristedet Lysøysund var igang.

Virksomheten ble flyttet på land. Det ble kjøpt inn nye maskiner, men dessverre ble anlegget rammet av brann i 1921, men gjenoppbyggingen startet umiddelbart. Det var ingen tid å miste. Nå ble det utviklet nye metoder for å lage sildolje og sildemel. den såkalte Lysøysund-metoden resulterte i gode og næringsrike produkter som som var etterspurt i matproduksjon og som tilskudd til gjødsel. Markedene lå åpne i Tyskland, vinbøndene i Frankrike og maisprodusentene i Amerika trengte gjødsel. Her var det bare å stå på.

Tilgangen på sild og senere lodde var god på 1950-tallet. Nå ville arbeiderne ha boliger. En omfattende boligbygging

forvandlet Lysøysund til et pulserende tettsted. Arbeidet på fabrikkens skapte samhold. Bygda fikk et aktivt idrettslag, hornmusikklag, blandakor og etter hvert et kjent mannskor. Vi fikk også et aktiv fagforening som gjorde Lysøysundet til en av store arbeiderbastionene på Fosen.

Men lukta var intens. Når det var vestavind og drift på fabrikk, kjente folk helt inn i Åford sentrum lukta av «pæng» fra Lysøysundet.

Da silda forsvant, forsvant også grunnlaget for drifta. Sist på 1980-tallet var det slutt. Det ble gjort flere alternative forsøk. I dag er her ScanBio fabrikk. Avfall av sjømat foredles til fôrinnredi-enser for en bærekraftig havbruksnæring. Selv om det ikke er så mange industri-arbeidsplasser i Lysøysund i dag, la Pet-ter Jakobsen og fabrikkens grunnlaget at Lysøysund fortsatt er ei aktiv bygd, som det er godt å komme til.

Helge Bueng

Lysøysund under utbyggingsperioden sist på 1950-tallet. Bildet utlånt av Astrid Roksvaag

Årsmøtebygda - bygda i fire kommuner

Lysøysund med Lysøya til høyre ca 1910. Foto: Brevold Br 00316©Brevoldsamlingen

Så vidt vites har Fosen historielag aldri hatt årsmøte i fire kommuner samtidig. Dette har sin spesielle historie.

Da kommunal sjølvstyre og formannskapslovene ble innført for 185 år siden, fulgte kommunegrensene på «fastlands-Fosen» grensene for prestegjelda: Stadsbygd, Ørland, Åfjord og Bjørnør.

Jøssund var anneks under Åfjord prestegjeld. Kommunesenteret var den gang i Øyan, hovedsetet for Åfjordsgodset, der kommunestyremøtene ble holdt fram til kommunedelingen i 1896.

Utover 1800-talet ble de fleste kommunene delt i mindre enheter. På det meste hadde vi bare på på Fosen-halvøya 11 kommuner, i Fosen 23.

Folketallet økte. I Jøssund var det i 1825 555 innbyggere. I 1891 var tallet økt til 1529, mens det 1956 bodde 1962 her.

Åfjord ble delt i Jøssund og Å herreder i 1896. Jøssund herred fikk etter hvert fire skolekretser og skolebygg; Lysøya, Fagerenget, Solheim og Sandnes. Det meste av administrasjonen ble samlet midt i kommune i Asserøya. Men det ble aldri bygd eget kommunehus.

Under den store kommunereformen på 1960-tallet, ble Jøssund i 1964 slått sammen med Nes, norddelen av Stjørna herred og Bjugn kommune til nye Bjugn kommune, med administrasjonsenter Botngård i Bjugn. Prestegjeldene og lensmannsdistriktene ble imidlertid ikke endret før i 1967.

Men det stoppet ikke der. Under kommunereformen i 2019 ble Bjugn og Ørland tvanssammenslått av regjeringen til nye Ørland kommune. Lysøysund i dag dennordligste bygda i Ørland kommune.

Jøssund herred 1896 - 1963

Jøssund var fra 1837 en del av Åfjord kommune. Arealmessig utgjorde Jøssund bare 8 % av storkommunens areal, som strakk seg fra Melum på grense til Oksvold i vest til Finnvollheia mot Namdalseid og Ver-ran i øst, ei vegløs strekning på 70 km.

Jøssund het i gammel tid Mjósund, som betyr det smale sundet. Det smale sun-det er sundet mellom gårdene mellom Jøssund og Leset, som leder inn til Koet.

Da Åfjord og Jøssund skilte lag i 1896, ble Jøssund herred en liten kommune, med et flateareal på 79 km². En viktig årsak til delingen var uenighet veibygging. Kan-skje ikke så rart, etter som Åfjord hadde behov for mange mil med vei, mens Jøs-sund hadde en bygdevei på 20 km gjen-nom hele herredet , men kystlinja i kom-munen er hele 50 km.

Det høyeste fjellet er Keipen (366 m). Med sin karrakteristiske form er den et sikkert merke å seile etter for sjøfarende som kommer inn fra Halten og Gjæslingene.

Utenfor Løysøya ligger Asen med Asen fyr. Asen var et viktig område for fiskeriene.

Jøssund ble en velstående kommune basert på fiskerier og jordbruk. Olden er et område med store sogeiendommer. Sild-oljefabrikken ble etter hvert den største og viktigste arbeidsplassen, men herredet hadde også mange gode gårder og etter hvert et allsidig næringsliv.

I 1955 listes det opp tre trevarefabrikker, slipp for reparasjon av båter, bilverksted, bankeri& konditori, to sementvarefabrikker og mølle. Fra 1942 var herredet selvforsynt med elektrisitet fra Teksdalen kraftstasjon.

Fra gammelt var fastlandet i Jøssund delt i to av Jøssundstrømmen er en smal og kraftig tidevannstrøm. Her var det bare båttrafikk inntil den første brua ble bygd i 1907 og hele fastlands-Jøssund var bun-det sammen. Dagens bru er fra 1939.

Lysøya var egen skolekrets inntil øya fikk fastlandsforbindelse med fastlandet vest for Lysøysund i 1953. Valsøya fikk bru over sundet til Vallersund. i 1986.

Jøssund hadde på det meste fire skole-kretser; Sandnes og Fagerenget, Solem i Asserøya og Lysøya.

Den første kjente kirka lå på Jøssund, men da ny kirke skulle bygges, ble Man-dal valgt som kirkested. Dagens kirke lig-ger meget vakkert og strategisk til med båt som kommunikasjonsmiddel.

Jøssund er idag meget populært bosted og sted for fritidsbeboere.

Helge Bueng

Det er tre viktige bruer i Jøssund. Brua over Jøs-sundstrømmen, bygd i 1939 var et praktbygg, med tilfredsstillende ikke dagens krav. Foto: Helge Bueng

Vallersund Hospital og gård

Vallersund gård ca 1910. I bakgrunnen gården på Valsøya. Foto: Brevold Br 00324©Brevoldsamlingen

Siden middelalderen har byene hatt stiftelser som har tatt vare på de svake i samfunnet. Slik var det vanligvis ikke på bygdene, selv om det også der var folk som hadde behov for omsorg. På 1690-tallet startet Bjørnørpresten Morten Jørgensen Bjørnør, sammen med kollegaen Peder Herdal i Åfjord, arbeidet for et organisert tilbud til de som trengte bolig og omsorg.

I 1705 fikk de amtmannens støtte til prosjektet, men det var først da Jakob W Dass i 1741 tilbød seg å gi 1000 rdl til bygging av et hospital for spedalske på Helgeland. Krvet og resultatet ble bygging av et hospital i Hyllneset, senere i Vallersund i det anlegget vi idag kjenner som Vallersund Gård.

Vallersund Hospital ble en institusjon for de som trengte hjelp. I starten var det særlig spedalske, folk med sykdommen lepra, en smittsom hudsykdom, som fikk bo der. Hospitalet ble nedlagt i 1792. Da var Vallersund allerede blitt et populært handelssted,

der det også var skjenkestuer, vegg i vegg med hospitalet. Vallersund hadde sin storhetstid som handelssted og sentrum til tidlig på 1900-tallet. Her var også distriktets første telegrafstasjon.

Bygningene her ble fredet i 1972. I 1981 kjøpte Camphill-stiftelsen Vallersund gård og etablerte et botilbud for voksne menneske som trenger hjelp. Gården er langt på veg sjølvforsynt, med et stort hageanlegg, fjøs med husdyr, eget veveri, urteverksted, bakeri og egen butikk der de selger økologiske og miljøvennlige produkter. Gården er et ekte «miljøfyrtårn». De er sjølvforsynt med det meste, også med energi fra vindmølle og sjøvatt. Lese mer om Vallersund gård på www.vallersund.camphill.no.

Du kan også lese mer om historien til Vallersund gård i Per Øverlands bok «Vallersund gård», utgitt i 2004 og Eilert Bjørkviks artikkel i Årbok for Fosen 1984.

Helge Bueng

Ferja og brua som aldri kom

Denne ilandkjøringsrampen på Selnes ble brukt når biler ble kjørt om bord i ferjeprammen og fraktet over til Tiltrum.

Vegvesenet har restaurert anlegget og rasteplassen.

Foto: Helge Bueng

Så nært, men likevel så langt unna. Åfjordstrømmen, sundet som skiller Jøssund og Åfjord, er knappe 700 meter. Tross mange skyssordninger er det aldri blitt noen fast forbindelse mellom Tiltrum i Jøssund og Selnes i Åfjord.

Jøssund og Åfjord var tett knyttet sammen allerede før reformasjonen i 1537. Jøssund var et annekssogn under Åfjord prestegjeld. Tross kommunesammenslåingen i 1964, ble Jøssund en del av Åfjord prestegjeld og lensmannsdistrikt fram til 1967.

Presten var pålagt å holde gudstjenester i «annekskirka» på Jøssund hver tredje helg. Reisen fra Å var lang og kunne ære strabasjos i åpen båt utover Åfjorden. Derfor ble det til at han ble fleredagen i Jøssund når han førstvar i Jøssund. Det var et stort framskritt da prost Magelsen i pinsa 1844 kunne ta i bruk den første kjerrevegen i Åfjord, kjøre med hest og vogn til Selnes, få skyss over til Tiltrum og hestekyss videre til kirka, som lå på Jøssund.

Dagens Jøssund kirke ble bygd på Mandal og vigslat 27. april 1876.

Det var tette bånd mellom Jøssund og Åfjord. Konfirmantene i Jøssund «gikk for læstnan» i Åfjord. Da bodde ungdommene rundt på gårdene i Åfjord under den tre uker lange konfirmasjonsforberedelsen.

I 1933 ble planer for ferjeforbindelse lansert. Det ble med båtskyss og en periode en «ferje», en pram trukket av en motorbåt, som fraktet biler. En tid var det også bussrute mellom Åfjord og Brekstad inkludert båtskyss over Åfjordstrømmen.

Sist på 1940-tallet i forbindelse med vegutbygging til Stoksund, ble bru over ytre Skråfjorden, veg til Selnes og bru over Åfjordstrømmen lansert. På den tid var imidlertid åfjordingene mer opptatt av direkte forbindelse til Trondheim, og ikke omkroket om Bjugn og Ørland.

Så kom vedtakene om ny kommunestruktur der Jøssund ble styrt mot Bjugn. Hittil siste «bru-forsøket» stod Bjugnordfører Arnfinn Astad for i forbindelse med utbyggingen av Storheia vindpark. Idag er bruforbindelsen i realiteten bare en drøm.

Helge Bueng

Årsmøtet 2022

Dagsorden for årsmøtet

1. Godkjenning av innkalling
2. Valg av møteleder og referent
3. Årsmelding for 2021/22
4. Regnskap for 2021
5. Arbeidsplan for 2022/2023
6. Budsjett for 2022
7. Fastsetting av medlemskontingent
8. Innkomne saker
9. Valg
 - Leder for 2 år
 - 2 styremedlemmer for 2 år
 - 3 varamedlemmer til styret for 1 år
 - Revisor og vararevisor
 - 1 medlem til valgkomiteen for 3 år.

1. Årsmelding 2021/22

Styret

Styret har etter årsemøtet i Ingdalen 18. september 2021 bestått av:

- Johan G Foss, Frøya, leder,
- John Ola Selbekk, Lensvik, nestleder,
- Helge Bueng, Åfjord, sekretær,
- Bente Merete Heggvik, Hitra/Trondheim, styremedlem,
- Bernt Jørgen Stranden, Vallersund, styremedlem.

Varamedlemmer:

- Eilert Bjørkvik, Rissa, også kasserer
- Ernst Robert Øyangen, Trondheim
- Ole Kjørsvik Ledahl, Aure.

Andre verv

- Revisor: Per Husby, Rissa.
- Vararevisor: Sturla Leth-Olsen, Bjugn.

Valgkomité:

Vigdis Hoff Hoøen, Bjugn (leder)
Hilde Murvold Borgfjord, Stadsbygd;
Svein Bertil Sæther, Hitra.

- Årbokredaktører: Per Ole Sollie og Svein Henrik Pedersen.
- Redaktør av Nytt om Gammelt: Helge Bueng.

Medlemstallet

Ved siste årsskiftet var medlemstallet 1019. Ved forrige årsskifte (2020/21) var medlems-tallet 1080, altså en nedgang på 61 i løpet av året. Det er en noe større avgang enn det har vært i de foregående åra (33 i 2020, 27 i 2019 og 28 i 2018). Medlemstallet har i 2021 ikke økt i noen kommuner. Størst

har nedgangen vært i Hemne (18) og i Trøndelag utenfor Fosen (18).

Styremøter

Etter årsmøtet 18. sept 2021 er det, pr ultimo april 2022, avholdt 3 styremøter: 19. okt 2021, 26. januar og 5. april 2022, alle på arkivsenteret på Dora i Trondheim (der Bente Hegvik er ansatt).

Økonomi

Regnskapet for 2021 viser et overskudd på 2.476 kr (i 2020 var overskuddet på 15.255 kr). Økonomien må sies å være god; ved årsskiftet 2021/22 stod det 190.188 kr på kontoen i Ørland Sparebank; ved årsskiftet før hadde laget 195.330 kr innestående, mot 159.465 kr ved årsskiftet 2019/20.

Årsmøtet 2021

Årsmøtet ble holdt i Ingdal forsamlingshus lørdag 18. september, med 48 fram møtte. Det har vært godt oppmøte på årsmøtene de siste åra. Det viser at vi har en interessert medlemsmasse, og at vi treffer godt med innholdet i årsmøtene.

Nestleder John Ola Selbekk var vert for årsmøtet ga en bildepresentasjon av tidligere Agdenes kommune, der han har vært rådmann.

Astrid Marit Bjørkvik holdt foredrag om laksevorper og laksefiske i Agdenes. Hun viste bl.a kart over de 56 laksevorpene som hadde vært der, 40 utom Agdeneset og 16 innom.

Johan G Foss holdt et foredrag om gammel folkekunst (avgrenset til treskjæring og rosemaling) i Fosen. Denne folkekunsten hadde sin blomstring i hundreåret mellom 1780 og 1880. Han viste bilder av en rekke flotte arbeider.

Arrangementet ble avsluttet med en vandring langs Ingdalselva, som i tidens løp

har levert energi både til kvernbruk og industrianlegg.

Årbok for Fosen 2021

Årbokredaktørene Per Ole Sollie og Svein Henrik Pedersen hadde på nytt levert ei innholdsrik årbok, med gode artikler over et vidt spekter.

Nytt om Gammelt

Helge Bueng har i 2021 redigert to gode og fylldige nummer av meldingsbladet.

Fosens historie 2

Arbeidet ligger nå hos redaktøren, Johan G Foss, som har arbeidet med å supplere demografi-kapitlet (befolkningshistorien). Mange kilder er nå lett tilgjengelig på nettet, og mye interessant informasjon kan hentes ut – om befolkningsvekst, om befolkningens nedturer (uår, kriger og epidemier), om tilflytting og fraflytting osv. Mye ny og til dels overraskende kunnskap er brakt for dagen. Arbeidet har tatt tid, men det dreier seg om viktig historie som må være med og bli behandla på en skikkelig måte. Styret mener at kvalitet er viktigere enn å presse utgivelse. Målet er likevel å få Fosens historie 2 ut i løpet av 2023.

Emne-, steds- og personregister til årbøkene er på plass!

Å få på plass et søkbart register til artiklene i årbøkene har i flere år vært et ønskemål for laget. Det dreier seg nå om 880 artikler som omhandler nær sagt alle emner og et mangfold av steder og personer i Fosen. Et emne- steds- og personregister ville bli en nøkkel til den lokalhistoriske skattkista som de 60 årbøkene representerer. Nå er nøkkelen på plass. Skattkista er åpen, den ligger på nettet og er søkbar. Arbeidet er gjort av Bente Heggvik og Bernt Jørgen

Stranden, men først og fremst av John Ola Selbekk. Mer om denne lokalhistoriske be-
givenheten annet sted i meldingsbladet.

Markedsføring

På grunn av koronaen har det heller ikke i 2021 vært noen stander. Ikke har det vært noen «dager» å ha stand på.

Representasjon

Arnfinn Volden sitter i styret Sør-Trøndelag historielag. Helge Bueng deltok på Sør-Trøndelag Historielags årsmøte i Markabyg-
da 26. februar 2022.

Fosen historielag på nett

Nettsida blir fortsatt betjent av Johan G Foss (<https://fosen-historielag.no>), og Face-
booksida av Ernst Øyangen (<https://www.facebook.com/fosenhistorielag>).

Styret

Medlemsoversikt 01.01.2022

I parentes medlemstall ved siste årsmøte.

Agdenes	21	(20)
Bjugn	119	(123)
Frøya	26	(36)
Hemne	112	(130)
Hitra	60	(64)
Osen	8	(9)
Indre Fosen	113	(117)
Roan	11	(11)
Snillfjord	56	(67)
Ørland	83	(95)
Åfjord	26	(32)
Trøndelag	244	(262)
Utenfor Trøndelag	86	(92)
Bibliotek mm	19	(19)
Lag	9	(10)
Skoler	11	(11)
Banker	4	(4)
Bedrifter	0	(0)
Kommuner	11	(11)
Sum	1 019	(1 113)

Revisjonsrapporten

Regnskapet og rapportene er gjen-
nomgått og gir etter min mening et rett
bilde av historielagets økonomiske situ-
asjon.

1. Bilagene er kontrollert mot føring i bilagsjournalen og er funnet i orden. Konto i bank stemmer med utskriften fra regnskapet. Regnskapet er ryddig ført og godt dokumentert og gir et rett bilde av lagets økonomiske situasjon.
2. Resultat- og balanseoppstilling er i samsvar med de underliggende poster. En resultatsoppstilling som er korrigert for inntekter og kostnader med investeringene i prosjektet Fosens historie 2, gir et bedre bilde av årets normale drift.

3. Det er revisors plikt å vurdere regn-
skapet opp mot lagets budsjett, planer
og drift. Spørsmålet om posterings,
inntekter og bruk av midler er besvart.
For Fosens historielags er det viktig å
ha penger og bruke pengene til å nå
formålet med laget. Ut fra det synes
regnskapet å vise fornuftige tall.

Regnskapet viser et underskudd på kr 113,88 for 2021, mens det er budsjettert med et overskudd på kr 10 800. Historielaget har fortsatt en trygg økonomi med likvid kapital på kr 190 260.

Det er nå brukt kr 805 124 på Fosens historie 2 og kr 245 183 på produksjon og utsendelse av årboka 2021. Dette er godt anvendte penger i samsvar med formålet til laget. Det er en svakhet at Fosens historie 2 ikke er kommet ut, da kostnadene med produksjonen øker og der er blitt forespeilet at den snart ville komme. Dette bør prioriteres sterkere.

Rissa 29. mars 2022

Per Husby, revisor.

5. Arbeidsplan 2022/2023

1. Gi ut Årbok for Fosen 2022.
2. To nummer av Nytt om Gammelt.
3. Fosens historie bind 2: Arbeidet videreføres. Mål om utgivelse 2023.
4. Vedlikeholde nettsida og facebook-sida.
5. Folkekunstprosjektet avrundes
6. Medlemsverving.
7. Markedsføring med stand 2022.
8. Historiske vandringar.
9. Arbeidet med Sagn fra Fosen føres vidare.

7. Fastsetting av medlemskontingent

Styret forslår ingen endringer i medlemskontingenten, kr 300,- for hovedmedlem og kr 100,- for familiemedlem.

8. Innkomne saker

Det er ikke meldt noen ekstra saker til behandling på årsmøtet.

9. Valg

Valgkomiteens innstilling:

A. Styreleder for 2 år: På valg er:

- Johan G Foss, Frøya

B. 2 styremedlemmer for 2 år: På valg er:

- John Ola Selbekk, Agdenes.
- Bente Heggvik, Trondheim/Agdenes

C. 3 varamedlemmer for 1 år: På valg er:

- Eilert Bjørkvik, Rissa
- Ernst R Øyangen, Trondheim
- Ole Kjørsvik Ledahl, Aure

D. Revisor for 2 år: På valg er:

- Per Husby, Rissa

E. Vararevisor for 2 år: På valg er:

- Sturla Leth Olsen, Bjugn

Alle er forespurt og har F. Medlem av valgkomiteen for 3 år:

På valg er:

- Vigdis Hoff Hoøen, Ørland

Styremedlemmer ikke på valg i 2022

- Helge Bueng, Åfjord
- Bernt Jørgen Stranden, Ørland

4. Regnskap 2021

6. Budsjett 2022

	Regnskap 2021	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
DRIFSTINTEKTER				
2800 Salg Fosens historie 1	1 900	5 855	2 850	5 000
2801 Støtte Fosens historie 2	0	27 200	100 000	0
2802 Salg Da jeg var liten	490	0	500	200
2804 Salg Doktorbåten	200	400	1 000	600
3000 Medlemskontingent	304 733	318 749	332 000	310 000
3001 Medlemskontingent familie	100	300	100	600
3002 Medlemskontingent kommuner	8 000	11 000	12 000	10 000
3004 Medlemskontingent banker	2 000	2 000	2 000	2 000
3100 Salg årbøker	11 010	11 828	13 008	15 000
3104 Salg Reins kloster	9	200	185	100
3105 Salg Gammeltida på Hitra	0	100	0	0
3106 Salg Setre i Åfjorden	0	220	204	400
3108 Salg Fosentonar	100	420	1 552	500
3110 Seks år og småbåtfisker	240	280	260	100
3112 I utkanten	0	200	100	200
3120 Salg av medlemsnål	0	350	450	300
3121 Salg av kort	0	40	0	100
3122 Salg av Namnskilting	0	130	5	0
3200 Momsrefusjon	32 450	28 421	30 000	32 000
3000 Grasrotandel Norsk Tipping	10 024	11 704	13 000	11 000
3701 Minnegaver	0	10 050	0	0
3702 Andre gaver	300	0	0	1 000
8001 Renter	206	1 062	1 000	500
Sum driftsinntekter	382 757	424 983	497 300	389 800
DRIFTSKOSTNADER				
2801 Fosens historie 2	0	34 000	100 000	0
4100 Porto	46 166	50 444	60 000	50 000
4101 Bankgebyr	233	314	500	300
4102 Markedsføring	7 120	6780	10 000	9 000
4201 Kontingenter	11 000	11 755	12 000	11 000
4400 Reiser	0	480	3 000	2 000
4501 Årbok	245 183	247650	250 000	250 000
4502 Nytt om gammelt	57 744	39 715	27 000	40 000
4600 Gaver, oppmerksomhet	825	0	2 000	6 000
4601 Årsmøtet	14 435	21 505	10 500	15 000
4602 Styremøter	4 633	4 321	5 322	5 000
4604 Vandringer	0	1 450	2 044	2 000
Sum driftskostnader	380 281	443 117	606 087	486 500
Driftsresultat	15 255	26 278	- 123 841	10 800

STATUS 31.12.2020

	Aktiva og passiva	2021	2020	2019
1900	Kasse	72	474	23
1920	Ørland Sparebank	190 188	195 330	159 465
2099	Opptjent egenkapital	114	15 800	2 315
2700	Forskuddsbetalt kontingent	113 800	- 125 400	- 113 800
2701	Forskudd kontingent familie	- 100	- 100	0
2704	Forskuddsbetalt kontingent bank	- 5 790	- 500	- 500
2800	Fosens historie 1	98 165	100 064	103 605
2801	Fosens historie 2	805 124	815 124	798 324
2802	Da jeg var liten	25 674	26 164	26 164
2804	Segner i Fosen	93 750	93 750	93 750
2806	Doktorbåten	- 14 283	- 14 083	13 683
2840	Forskudd årbok	0	7 150	0
2900	Egenkapital	- 1 078 614	- 1 078 614	- 1 062 813
Sum		0	0	0

PROSJEKTREGNSKAP

Fosens historie 1

2800	Inngående balanse	100 064		
	Omsetning	0	1 900	
	Utgående balanse		98 164	
Sum		100 064	100 064	

Fosens historie 2

2801	Inngående balanse	805 124		
	Omsetning	0	0	
	Utgående balanse		805 124	
Sum		805 124	805 124	

Da jeg var liten

2802	Inngående balanse	26 164		
	Omsetning	0	490	
	Utgående balanse		25 674	
Sum		26 164	26 164	

Segner i Fosen

2804	Inngående balanse	93 750		
	Omsetning	0	0	
	Utgående balanse		93 750	
Sum		93 750	93 750	

Doktorbåten

2806	Inngående balanse		14 083	
	Omsetning	0	200	
	Utgående balanse	14 283	0	
Sum		14 083	14 803	

ÅRBOK

FOSEN

5 kilo historie for 200 kroner

Bøker full av lokal historie har mye bedre av å bli lest enn å ligge på lager. Nye gunstige porto-takster fra Posten gjør at vi kan sende deg 5 kilo lokal-historie for kr 200,-. Du får omlag 7 bøker med i denne pakken.

Du kan også komplettere samlingen din med «Nytt om Gammelt».

Gå inn på www.fosen-historielag.no. Der finner du over 8000 artikler med lokal historie. Velg de årgangene med de artiklene du ønsker.

Send e-brev direkte til kassereren eilerbj@online.no. Det går også an å sende sms til 948 71 232.

Riktig adresse er viktig

Dessverre hender det at sendinger kommer i retur fordi Posten ikke finner fram til adressaten selv med den minste forandring av postadressen.

Vær derfor påpasselig med å melde fra dersom du har flytta.

Vi har fått bank-terminal

Den teknologiske utviklingen går stadig raskere. Også i den finansielle verden er endringene store.

Det påvirker også oss. Fra før har vi VIPPS, men nå har vi fått egen bank-terminal, slik at dere kan betale årsmøteavgift og kjøpe bøker ved å bruke bankkort.

Grasrotandelen er en tilskuddsordning til lag og foreninger i regi av Norsk Tipping, som gir 5 % av stilleinnsatsen din i fotballtipping, Lotto eller Extra, til det laget du selv velger.

De siste årene våre medlemmer tilført oss omlag kr 12000 i året uten at det koster noe ekstra. Vi håper flere vil støtte oss. Du oppgir bare organisasjonsnummeret vårt.

Fosen historielags orgnr 980 104 206

Fosen historielag

Fosen historielags styre

Johan G Foss, leder

7270 Dyrvik,
Tlf 72 44 81 11 • 95 40 29 21
j-g-foss@online.no

John Ola Selbekk, nestleder

Hamnavegen 2, 7316 Lensvik
Tlf: 99 01 49 17
E-post: johnola55@outlook.com

Helge Bueng, sekretær

Skråfjordveien 53,
7170 Åfjord. Tlf 94 12 12 02
E-post: helge@bueng.no

Bernt Jørgen Stranden,

Bålfjordnesveien 10, 7167 Vallersund
Tlf 41 60 98 01
E-post: berntjs@broadpark.no

Bente Heggvik

Bjarne Ness vei 2
7033 Trondheim
Tlf: 93 80 14 87
E-post: Bente.Heggvik@kystmuseet.no

Varamedlemmer til styret:

Eilert Bjørkvik, også kasserer

Naustveien 179, 7100 Rissa.
Tlf 94 87 12 32
E-post: eilerbj@online.no

Ernst Robert Øyangen,

Øvre Stavsetveien 27, 7026 Trondheim
Tlf 99 49 39 73
E-post: ernstro@online.no

Ole Kjørsvik Ledahl

Ledalsvegen 23, 6699 Kjørsvikbugen
Tlf 47 61 33 99
E-post: Ledahlole@gmail.com

Redaktører for årboka

Per Ole Sollie

Storevika 12, 6940 Eikesfjord,
Tlf 99 28 43 44
E-post: p-oso@online.no

Svein Henrik Pedersen

Betaniavegen 5A, 7563 Malvik
Tlf: 97 71 83 86
E-post: svein.henrik.pedersen@gmail.com

Årboka har egen e-postadresse:

arbok@fosen-historielag.no

Redaktør Nytt om gammelt

Helge Bueng

7170 Åfjord. Tlf 94 12 12 02
E-post: helge@bueng.no

Nytt om gammelt 100

Redigert av Helge Bueng, Åfjord.
Redaksjonen avsluttet 06.05.2022
Grafisk form: Helge Bueng Reklame
Trykk: Orkla Grafiske AS
Opplag: 1200 eks.

Fosen historielag på nett:

www.fosen-historielag.no

E-post: post@fosen-historielag.no

www.facebook.com/fosenhistorielag

Bøker kan bestilles hos

Eilert Bjørkvik, tlf 948 71 232,
e-post: eilerbj@online.no

Fosen historielags bank-konto:

4290.05.02758

Leder'n

Arbeid og svolt

Livet stod i arbeidets teikn i gamle dagar. Vanleg folk, og særleg småkårsfolk, måtte arbeide hardt skulle dei overleva. Dagane måtte utnyttast. Det galdt å komma i gang tidleg. I Rennebu stod dei opp klokka 4, sommar som vinter, hører vi (Karl Elda i Frå Orkladalen, 1926). Fastande gjekk dei rett i arbeid. Mat var det ikkje før kl 7.

På Hitra var første måltidet kl 6, skriv sokneprest Peder Schvane Bang i 1780, og arbeidsdagen varte til kl 8 om kvelden, da var det kveldsmat. Med fråtrekk av 2 timar til måltider og middagsvile bestod dagen da av 12 arbeidstimar – minst, fordi ein var i gang med arbeid før frokosten, særleg om sommaren. Tresking av korn om vinteren begynte med lykt kl 5 om morgenen og varte til kvelds, skriv Schvane Bang.

Dei som dreiv snørefiske, drog om vinteren ut i grålysninga og var ute så lenge det høgde, men var nok heime til nons, som var hovudmåltidet den gongen, klokka 3. I sommarhalvåret kravde jorddrifta sitt – våronn, slåttonn og skurdonn – men det viktige småseifisket foregjekk på kveld og tidleg natt og let seg kombinere med jorddrifta. Når silda slo til, måtte sildgarna i sjøen. For den som var involvert i notbruk, måtte anna arbeid da mykjegodt leggest til side.

Svolt hører vi ikkje så mykje om. Her ute på kysten var alvorleg svolt truleg ikkje så vanleg, det hørte vel meir innlandet til.

Olav Randen skriv i boka Svolt i Norden (2021) at småkårsfolket i Norden levde nær eksistensminimum og var godt kjent med

svolt. Dette gav seg utslag i at dei var små av vekst, mista tenner i tidleg alder, fekk varige sjukdommar og korte liv.

I gammal tid var det ikkje sjølv sagt å ha mat å sette på bordet. Det var ei Guds velsigning, og derfor var bordbønn ein utbreidd skikk. For mange var småsvolt ein del av kvardagen, med underernæring, veksthemming, helseskadar og korte liv.

Men dette fortel kjeldematerialet lite om. Den daglege svolten var ikkje mykje omtala, og den har den heller ikkje vorte det av historikarar. Kjeldene registrerer sjeldan sveltedød, fordi det gjernast var smittsame sjukdommar som sette sluttstrek for dei utsvelta liva.

I Norden var Finland det landet som vart hardest ramma av svolt, Noreg kanskje minst, fordi ein her ikkje var så einseitig avhengig av jordbruket som dei andre landa.

Nærskildringar av svolt er det elles lite av. Adolph Tidemand gir eit eksempel med måleriet Nød frå 1874. Det viser ei eldre kvinne i Flå i Hallingdal som sit i gruva med falda hender og ei tom gryte. Randen nemner elles eit eksempel frå eit småbruk i Västerbotten i Sverige, korleis folket der opplevde april månad i 1867, den verste månaden det svoltåret. Dei hadde kokt og prøvd alt som kunne tenkjast å gi næring, til og med huda av den siste kua og to utslitte lærstøvlar. No hadde dei lagt seg til for å døy. Da dukkar farbroden opp med ein tjuvskoten rein, og familien blir berga.

Johan G Foss

